

ako sociálny systém, ktorý považuje za nanajvýš problematický a nevyhnutne odsúdený na zánik.

Kniha vo svojom celku vytvára teoreticky fundovanú kontrapozíciu totalitného systému. Je to otvorená konfrontácia s vládnucou reálnosocialistickou mocou, tvorivo inšpirovaná Havlovou "mocou bezmocných", zažitým presvedčením, že napriek všetkej tragike individuálneho a generačného osudu je človek schopný vytvoriť si v prítomnosti (tu a teraz) optimistický projekt osobného života v pravde, slobode a vnútornej integrite.

Raisa Kopsová

SVETOVÝ ÉTOS – VÝZVY PRE POSTMODERNU

H. KÜNG: Svetový étos – Projekt. Zlín, Archa 1992, 158 s.¹

Projekt Hansa Künga, profesora dogmatickej a ekumenickej teológie a riaditeľa Inštitútu pre ekumenický výskum na univerzite v Tübingene, ako usporiadať spolunažívanie ľudí na planéte Zem v dobe postmodernity, si zasluhuje pozornosť a tolerantný dialóg nielen medzi veriacimi (tým je adresovaný predovšetkým), ale aj v radoch širokej filozofickej verejnosti. Predkladá praktický program, čo a ako treba urobiť pre utváranie globálneho (svetového) étosu čiže "etosféry", ktorej nutnosť nevyvoláva u filozofov pochybnosti.

Pozornosť si zasluhuje predovšetkým chápanie "postmodernity" v tomto projekte, ktorá sa tu rozumie nie ako "protimoderna" ani ako "ultramoderna". Postmoderna neznamená "koniec dejín" (F. Fukuyama) ani rozklad hodnôt. Ide totiž o dlhodobú základnú zmenu svetového poriadku. Postmoderna je nová syntéza - "postmoderna konštelácie", pre ktorú je charakteristické, že je ako postkapitalistická, tak aj postsocialistická. Pre ňu nemajú recept ani staré ideológie, ani etablované systémy ("štátny socializmus", "neokapitalizmus", "japanizmus"). Nemôže smerovať ani k radikálnemu pluralizmu, ani k uniformovanej interpretácii sveta. Ide o novú paradigmu, v rámci ktorej bude existovať množstvo heterogénnych pojmov života, vzorov konania, sociálnych modelov, hospodárskych systémov atď., ktorá však nevyklučuje základný spoločenský konsenzus. Preto H. Küng chápe postmodernu ako snahu o novú konšteláciu sveta, v ktorej by sa dosiahol základný konsenzus integrujúcich názorov, nevyhnutných pre prežitie pluralistickej demokratickej spoločnosti.

Základom stratégie pre budúcnosť má byť planetárna zodpovednosť človeka. To znamená, že človek má využiť svoje schopnosti na vybudovanie maximálne humánnej spoločnosti, ktorá bude v súlade so životným prostredím. Nový svetový poriadok nemôže existovať bez svetového étosu. Náš život dostane zmysel, keď spolunažívanie ľudí bude stavané na základnom etickom kritériu, podstata ktorého spočíva v nasledovnom: Človek má žiť humánne – "Mravne dobré je teda to, čo trvale šťastne rozvíja ľudský život v jeho individuálnom a sociálnom rozmere. Je to to, čo umožňuje optimálny rozvoj človeka na všetkých jeho úrovniach (pudový a citový nevyklučujú) a vo všetkých jeho rozmeroch (vrátane jeho súvzťažnosti k spoločnosti a prírode)" (s. 88-89).

¹ Kniha *Svetový étos – Projekt* vyšla r. 1990 v Nemecku, postupne v Anglicku, v USA, Francúzsku, Taliansku, Španielsku, Nórsku a v r. 1992 aj v Česko-Slovensku.

Keďže program H. Künga je adresovaný predovšetkým veriacim, jeho realizácia sa zakladá na troch ideách: 1. nebude ľudského spolunažívania bez svetového étosu národov; 2. nebude mieru medzi národmi bez mieru medzi náboženstvami; 3. nebude mieru medzi náboženstvami bez medzináboženského dialógu.

Pre nás je dôležité vedieť, že podľa autora je na ceste k svetovému étosu potrebná aj koalícia veriacich a neveriacich. Preto v demokratickom štáte má panovať svetonázorová neutralita a konsenzus o hodnotách dôstojného ľudského spolunažívania.

Autor zdôrazňuje, že sloboda náboženstva zahrnuje aj právo na nenáboženskosť. Treba priznať aj neveriacim, že i oni poznajú humánny étos. Skutočná humanita sa zakladá na autonómnosti vo všetkých praktických rozhodvaniach človeka, preto musí mať odvahu používať vlastný rozum.

Oleg Semak

POLSTOROČIE POĽSKEJ FILOZOFIE

STANISŁAW BORZYM: *Filozofia polska 1900–1950 (Poľská filozofia 1900–1950)*. Ossolineum 1991.

Nie je to až tak dávno, čo poľština bola pre mnohých z nás hlavným kanálom, cez ktorý sme sa oboznamovali so stavom súčasného svetového myslenia. Čítanie poľských kníh a časopisov bolo temer samozrejmosťou. Avšak nielen preto, že vo Varšave a v Krakove sa viac vedelo o tom, čo sa deje v Paríži a v Oxforde, ale i pre kvalitu poľského myslenia samotného. Nech sú už dnes poľskí filozofi a sociológovia k sebe (a k niektorým svojim kolegom) bezohľadne kritickí, predsa len vždy existovala čiara, za ktorú poľský filozof spravidla nešiel. Táto čiara bola vytváraná a udržiavaná vedomím vlastnej filozofickej tradície. Tradície, ktorá nebola bremenom, ale oporou, a to aj pre tých, ktorí sa od nej chceli dištancovať.

Práca Stanisława Borzyna *Filozofia polska 1900-1950* (Ossolineum 1991) je jedným z mála pokusov podať ucelený obraz poľského filozofického myslenia v prvej polovici tohto storočia. Prelom storočia bol obdobím rozmachu poľskej filozofie, a to tak na rovine ideovej, ako aj na rovine inštitucionálnej. V roku 1895 sa Kazimier Twardowski stáva profesorom filozofie na univerzite v Lvove, v roku 1897 začína vo Varšave vychádzať *Przegląd Filozoficzny*, v roku 1904 bola založená Poľská filozofická spoločnosť a v roku 1911 začína vychádzať druhé poľské filozofické periodikum *Ruch Filozoficzny*. S. Borzym člení obraz vývoja poľskej filozofie tohto obdobia podľa dvoch kritérií: časového (1900-1918; 1918-1939; 1939-1950) a tematického: bytie, poznanie, hodnoty, spoločnosť. Toto jednoduché členenie naozaj dovoľuje vidieť produktivitu a rozmanitosť myšlienkových iniciatív. Nemá zmysel pripomínať množstvo mien a kníh. Poľská filozofia už na začiatku tohto storočia tematicky korešpondovala s vývinom filozofie v západnej Európe a mnohé myšlienkové výkony už boli originálnym prínosom. Už pred prvej svetovej vojny to boli napr. K. Twardowski, Ł. Petrazycki (teória práva), Ł. Gumplowicz (sociálna teória). Rovnako pozoruhodný je obraz poľského filozofického myslenia medzi dvoma svetovými vojnami. Napokon, mená R. Ingardena, K. Ajdukiewiczza, J. Łukasiewiczza, A. Tarského sú štandardnou súčasťou každého trochu solídnejšieho prehľadu o filozofii 20. storočia. A spomínaní autori neboli "výnimkami", boli organickou súčasťou poľského intelektuálneho prostredia. Veď význam mnohých dokážeme oceniť až dnes. Napr. podnety L. Flecka pre sociologicky orientované teórie poznania a vedy, koncepciu pluralistického konštruktivismu L. Chwisteka. Práve tak i v oblasti sociálnej filozofie poľské myslenie dokázalo originálne reagovať na problémy doby a najdeme v nej tak analýzy krízy súčasnej civilizácie a kultúry, ako aj rozborov rozličných foriem (adekvátnych i patologických) reakcií na